2. Устінов *О. В*. Реформа первинної медичної допомоги – 2013: сучасний стан, проблеми, шляхи вирішення / О. В. Устінов // Український медичний часопис. – 2013. - № 5 (97). – С. 6-14.
3. Malhotra A. K. The state of pharmacogenetics / A. K. Malhorta // Psychiatr Times. – 2010. – Vol. 27 (4). – P. 38-41.

Історія кафедри органічної хімії у форматі двох століть.

Черних Валентин Петрович Академік НАН України, ректор НФаУ. Шемчук Леонід Антонович завідувач кафедри органічної хімії, професор. Шпичак Тамара Володимирівна доцент кафедри органічної хімії. Григорів Галина Валеріївна аспірант кафедри органічної хімії.

Точкою відліку історії кафедри органічної хімії є 1805 рік – рік відкриття Імператорського Харківського університету. За 210 років, що минули з того часу, пройдено цікавий і плідний шлях, в результаті чого сучасна кафедра органічної хімії НФаУ – визнана кузня кадрів університету, осередок відомих наукових шкіл та опорна кафедра з ґрунтовною навчально-методичною базою.

Ключові слова: органічна хімія, історія кафедри.

Черных В.П., Шемчук Л.А., Шпичак Т.В., Григорив Г.В. История кафедры органической химии в формате двух столетий.

Отправной точкой в истории кафедры органической химии является 1805 год – год открытия Императорского Харьковского университета. За 210 лет, которые прошли с тех пор, был пройден интересный и плодотворный путь, а в результате современная кафедра органической химии НФаУ – кузница кадров университета, средоточие известных научных школ и опорная кафедра с основательной учебно-методической базой.

Ключевые слова: органическая химия, история кафедры.

Chernykh V.P., Shemchuk L.A., Shpychak T.V., Grygoriv G.V. Two centuries-long development of the Organic chemistry department.

1805, the year of the opening of the University in Kharkiv, was the key point for the history of the organic chemistry department. Over the next 210 years challenging and fruitful way has been covered. And today we are proud of the

modern organic chemistry department of the National Pharmaceutical University as a source of valuable employees, well-known scientific center and the department with a solid educational and methodological base.

Key words: organic chemistry, the history of the department.

За тлумачним словником кафедра – це навчально-наукова група, що здійснює навчальну, методичну та науково-дослідну роботу за однією або декількома пов’язаними між собою науковими спеціальностями, а також підготовку та підвищення кваліфікації кадрів. Таким загальним і змістовним визначенням можна водночас описати як кафедру хімії та металургії Імператорського Харківського університету, відкриту 1805-го року, так і її спадкоємницю і наступницю – сучасну кафедру органічної хімії Національного фармацевтичного університету. За 210 років, що минули від започаткування В.Н. Каразіним вищої освіти на Харківщині, смислове наповнення поняття «кафедра» не зазнало докорінних змін. Та весь цей час ні на мить не зупинявся її розвиток та стрімкий рух уперед – до нових вершин. А тому на сучасному етапі, у 210-ту річницю нашої історії, радіючи перемогам та здобуткам декількох поколінь, неможливо не згадати про те, яким був цей шлях, та про тих людей, яким завдячуємо днем сьогоднішнім.

Отож за період з 1805 року кафедру очолювали 22 завідувача, 65 викладачів працювало з 1921 року, 67 співробітників – з 1962 року. На жаль, не збереглися докладні відомості за всі роки від самого початку створення кафедри. Але, мабуть, кожному, хто вивчав органічну хімію, знайомі прізвища О.П. Ельтекова, К.А. Красуського, Є.С. Хотинського, П.О. Петюніна. Свого часу кожен із цих видатних учених-хіміків зробив свій вагомий внесок у розвиток наукової думки, а також – у становлення кафедри органічної хімії, викладання дисципліни, виховання наступних поколінь дослідників. Особливо варто тут

відзначити енергійного і талановитого професора Павла Олексійовича Петюніна.

Саме він започаткував на кафедрі новий науковий напрямок – синтез біологічно активних сполук в ряду оксамінових кислот та продуктів їх перетворень, а також створення теоретичних основ для цілеспрямованого синтезу. Яким було б майбутнє кафедри органічної хімії та ХФІ без інтенсивного розвитку науки, що розпочався у 1962 році з переїздом до Харкова із Пермі П.О. Петюніна? Важко уявити. Та про науку далі, а спершу – про навчальний процес кафедри органічної хімії. Протягом минулих років його якість і високий рівень завжди забезпечували талановиті особистості, вчені-хіміки, приклад яких сьогодні наслідують 17 наших майстерних викладачів.

Обсяг викладання органічної хімії зріс з 18 годин у 1921-му році до 324 (на фармацевтичному факультеті) у 2015-му. За часів Імператорського Харківського університету органічна хімія губилася серед багатьох дисциплін, а сьогодні вона – визнана королева держави Фармація, а кафедра є опорною у викладанні дисципліни для інших вузів та факультетів. Вагому роль у цьому відіграло і наше сучасне навчально-методичне забезпечення, яке також має історичне підґрунтя.

В 1813 – 1817 роках побачила світ «Всеобщая химия для учащих и учащихся» (в 5-ти томах) Фердинанда Івановича Гізе, першого завідувача кафедри хімії та металургії Імператорського Харківського університету (до речі, вчений одним із перших спробував систематизувати органічні речовини, а також відкрив алкалоїд хінін). В 1926 році видано «Елементарний курс хемії» Є.С. Хотинського, одного із перших завідувачів кафедри органічної хімії новоствореного ХФІ. В 1930 році – його ж «Краткий курс химии», в 1933 році – університетський підручник «Курс органічної хімії», що у подальшому було перевидано 5 разів та перекладено на 8 мов. До речі, Є.С. Хотинський також є автором 11 праць з історії науки, одна з яких присвячена розвитку органічної

хімії в Харківському університеті. Сьогодні пишаємося підручником «Органічна хімія», відзначеним Державною премією України в галузі науки та техніки (автори – В.П. Черних, Б.С. Зіменковський, І.С. Гриценко), а також маємо 24 навчальні посібники, тексти лекцій, довідникові видання. Враховуючи вимоги нового часу, кафедра приділяє також велику увагу стороненню, редагуванню та професійній експертизі тестових завдань з органічної хімії.

Робочі мови кафедри сьогодні – українська, російська та англійська, як і в цілому в НФаУ. Викладання дисципліни для вітчизняних студентів відбувається українською мовою, для іноземних студентів – російською, а для англомовних – англійською.

З 2002 року на кафедрі поновлено проведення Олімпіади з органічної хімії. Наприклад, в Олімпіаді, що відбулася 21 квітня 2015 року, взяло участь 54 студенти. І з кожним роком кількість тих, хто бажає перевірити свої знання у традиційному дружньому змаганні, зростає.

Варто також згадати, що разом з професорами і доцентами задля забезпечення належного перебігу навчального процесу завжди працювали і працюють лаборанти, старші лаборанти, фахівці-хіміки. А шлях від лаборанта до асистента, доцента і професора пройдено на нашій кафедрі неодноразово.

Саме тому кафедра органічної хімії відома також як своєрідна «кузня кадрів»: починаючи з 1939 року у нас було підготовано 74 кандидати наук та 21 доктор наук, закладено 95 дисертацій-цеглинок на шляху становлення власної наукової школи. І сьогодні під керівництвом академіка Національної академії наук України, доктора фармацевтичних наук, доктора хімічних наук, професора В.П. Черних на кафедрі органічної хімії активно розвивається новий науковий напрямок хімії лікарських сполук: «Конструювання, синтез та модифікація нових гетероциклічних систем; інноваційні підходи у створенні високоефективних лікарських субстанцій». А починалося все зі створеного у

1962 році студентського наукового товариства кафедри, яке стало першою сходинкою для 33-х майбутніх кандидатів наук.

Починаючи з 1930 року науковцями кафедри органічної хімії опубліковано понад 620 статей (у тому числі у таких закордонних виданнях, як Tetrahedron, Journal of Chemical and Pharmaceutical Research) та 360 тез доповідей, отримано більше 120 патентів та 400 авторських свідоцтв. Ми не лише беремо участь у багатьох наукових конференціях, але й організовуємо проведення конференції «Проблеми синтезу біологічно активних речовин та створення на їх основі лікарських субстанцій» (присвячена пам'яті завідуючого кафедри органічної хімії професора П.О. Петюніна), а також Міжнародну конференцію «Chemistry of Nitrogen Containing Heterocycles».

Така плідна наукова діяльність має і серйозні практичні результати: уже впроваджено та знаходяться на різних стадіях впровадження 16 нових оригінальних лікарських препаратів: глісульфазид, сукцифенат, анальбен, діакамф, перонікс та інші.

Так, уже у наш час, були втілені в життя ідеї першого ректора ХФІ Миколи Овксентійовича Валяшка щодо розвитку вітчизняної фармацевтичної галузі та розвитку науки, без якої неможливе гідне майбутнє для нації, держави, вузу. Звісно, М.О. Валяшко прагнув започаткувати масштабні наукові дослідження, та зіштовхнувся з байдужістю держслужбоців з одного боку, а з іншого – з незадовільним станом матеріально-технічної бази вузу.

Так, кафедра органічної хімії у 1922 році займала одну-єдину кімнату навчального корпусу щойно створеного ХФІ, а сьогодні має 692,57 м^2, капітально відремонтованих та сучасно обладнаних приміщень – наукових та навчальних лабораторій

Тоді перший завідувач кафедри А.Д. Розенфельд говорив так: «Родившийся сейчас ХФИ – как брат-близнец открытого мною еще в 1913 году Института химико-фармацевтических и бактериологических исследований. Тогда у меня весь НИИ состоял из комнаты в десяток

квадратных метров, теперь вот и ХФИ – смешно сказать: 3 комнаты и коридор, на все про все 89 м^2».

Та все ж поступово, з часом, матеріальна база покращувалася. У повоєнні роки кафедра органічної хімії розташувалася у корпусі, що на вулиці Мельникова, 12. Там кафедра мала у розпорядженні по дві навчальні та наукові лабораторії, було вдосталь хімічних реактивів. Але все що було в наявності з обладнання – декілька мікроскопів, єдині аналітичні ваги, з десяток колб К'єльдаля, 2 прилади для визначення азоту та 3 малесеньких електроплитки. В таких умовах було неможливим навіть проведення повноцінних лабораторних занять для студентів, тому аспірантам у пошуках необхідного лабораторного обладнання для виконання наукових експериментів доводилося звертатися у різноманітні НДІ.

Нове приміщення кафедра одержала у грудні 1985 року – одразу після завершення будівництва нового хімічного корпусу. Впродовж 2008 – 2009 рр. здійснено капітальний ремонт і сьогодні маємо сучасні хімічні лабораторні меблі та оснащення фірми «Коттерманн» (Німеччина), необхідні для наукових експериментів прилади та лабораторний посуд. А ще – таблицю Менделєєва на стелі, своєрідну оригінальну візитівку, яка неодмінно залишається в пам'яті студентів та гостей кафедри.

Таким був шлях довжиною в 210 років від кафедри хімії та металургії Імператорського Харківського університету до кафедри органічної хімії Національного фармацевтичного університету. Звичайно ж, на цьому наша історія не припиняється і попереду на нас чекають нові випробування, а за ними – нові вершини. Та не знаючи минулого, неможливо побудувати майбутнє. Це розуміли Є.С. Хотинський, описуючи розвиток органічної хімії в Харківському університеті, та Н.М. Валяшко, яка вперше написала короткий нарис з історії кафедри органічної хімії ХФІ. Про це пам’ятаємо сьогодні також і ми. Тож саме тому в 2009 році було надруковано оригінальне видання «Кафедра органічної хімії в форматі двох століть» у 2-х книгах (В.П. Черних), на кафедрі розміщені портретна галерея всіх завідувачів, починаючи з 1921 року, та меморіальна дошка пам’яті професора П.О. Петюніна, планується також створення кімнати історії кафедри. Таким чином, продовжуючи розвиток і рух уперед ми ретельно зберігаємо спогади про минуле, про своє історичне коріння.

Література:

1. История кафедры органической химии Национального фармацевтического университета. В 2 кн. Кн. 1: Кафедра органической химии в формате двух столетий / В.П. Черных. – Харьков: Золотые страницы, 2009. – 304 с. – ISBN 978-966-400-169-1
2. История кафедры органической химии Национального фармацевтического университета. В 2 кн. Кн. 2: Кафедра органической химии: прошлое и настоящее, традиции и новаторство / Редкол.: В.П. Черных (председатель) и др.; сост.: Т.В. Шпичак и др. – Харьков: Золотые страницы, 2009. – 904 с. – ISBN 978-966-400-170-7

Список скорочень:

ХФІ – Харківський фармацевтичний інститут

НДІ – науково-дослідний інститут

Розвиток наукових досліджень на кафедрі органічної хімії у 20-60 рр. XX століття: видатні вчені та фундаментальні відкриття.

Черних Валентин Петрович Академік НАН України, ректор НФаУ. Шемчук Леонід Антонович завідувач кафедри органічної хімії, професор. Шпичак Тамара Володимирівна доцент кафедри органічної хімії.

Наукові дослідження були і залишаються невід’ємною складовою роботи кафедри органічної хімії. Впродовж 20-60-х років XX століття на кафедрі працювали видатні вчені, серед яких – А.Д. Розенфельд, К.А. Красуський, Ю.О. Габель, А.І. Кипріанов, Є.С. Хотинський, В.І. Близнюков, М.Н. Диханов. Їх відкриття є не лише вагомим внеском до розвитку органічної хімії, а й стали фундаментом для подальшого розвитку науки на кафедрі органічної хімії.

Ключові слова: органічна хімія, наукові дослідження, синтез.

Черных В.П., Шемчук Л.А., Шпичак Т.В. Развитие научных исследований на кафедре органической химии в 20-60х гг. XX века: выдающиеся ученые, фундаментальные изобретения.